M O W A

J. W. JMćPana CZACKIEGO Podczaſzego Koronnego, na Seymie Warſzawſkim *die* 30. 8*bris* 1766. *Anno* miana.

Nayiasnieyſzy KROLU Panie Moy Miłościwy. Prześwietne Stany Naſi WielceMciwi Panowie Bracia y Dobrodzieie,

TRzy ſą nayſzczegulnieyſze y naymocnieyſze oprocz innych Kardynalnych Praw Krolestwa naſzego zawiaſy, Religia rożnością Wiar niezmieſzana. Wolny głos na wolnym zaſadzony niepozwalam, iako Konſtytucya 1718. y inne Prawa świadczą. Beſpieczeńſtwo Oſob y Fortun Stanu Szlacheckiego. Pierwſzey ubeſpieczenie mimo tak żwawe Dyſſydentow zamachy uſtawicznie czynione na dalſzy czas odłożone, dałby Bog aby przynaymniey w dalſzych Seymowania poſtępkach było powrocone. Drugie *pluralitate* złamane, wſzak dawne Prawo y uſtawy Seymu Konwokacyi 1764. to nazywa zupełną wolnością, gdzie wolno niepozwolić, inaczey brzmienie tylko ieſt ſłow z parą niknące. O trzecim to ieſt o beſpieczeńſtwie oſob y fortun Szlacheckich z przyczyny żądanych podatkow mam honor domowić ſię.

Z Sparthy, z Rzymu przykłady gorliwości oboiey płci w obronie ſwey Oyczyzny ſą godne naſladowania, lecz nie trzeba zaſiągać Hiſtorykow, co ſtan Szlachecki dla całości Wiary Swiętey, miłey ſwey Oyczyzny, y doſtoieńſtwa Krolow czynił, wyznaią to dobrowolnie ſami łaſkawi Monarchowie w ſwoich Statutach, ktore przywodzić wiadomym byłoby prożno czas dosyć wycieńczony ieſzcze więcey ścieśniać. Zgoła od tego Stanu, od tey znaczney części Kroleſtwa honor Krola y obrona Rzpltey zawiſła, y dotąd ieſt naypowinnieyſzym tego Stanu obowiązkiem ſwemi własnemi Oſobami, z ſwych własnych Fortun bronić Oyczyzny, y dla tego wſzyſtkich wiekow Prawami te Dobra naywięcey ubeſpieczano.

Wiem Ja że podatek Czopowego y Szelężnego na potrzebę Rzpltey był pozwalany, ale nie mniey mi ieſt wiadomo, że między innemi ſwobodami y tę ma naydawnieyſzą Stan Szlachecki, że podatkow nieopłaca tylko te, na ktore dobrowolnie zezwala.

Miiam Ja co ſię za Mieczyſławow drugiego y ſtarego działo z przyczyny wymaganych podatkow, przyſtępuię zaraz do Władyſława Jagiellona, że ten dla publicznego będąc potrzebnym pieniędzy intereſſu, to ieſt dla wykupienia od Krzyżakow Ziemi Dobrzyńſkiey w Roku 1404. Seymiki złożył, dla ściągnienia przez nie zezwolenia Stanu Szlacheckiego na ten podatek.

Kazimierz Jagiellończyk Statutem ſwoim pod Choynicami Roku 1455. *Vol: 1mo Fol:* 186. wyznaie, że Obywatele Woiewodztwa Kuiawſkiego w pilney Rzpltey potrzebie dobrowolnie, nieprzymuſzenie złożyli podatki, oſtrzega żeby to za powinność nie ſzło y Jch Przywileiom, nieſzkodziło, a w Roku 1463. *Fol:* 202. wſpominaiąc Obywatelow Woiewodztwa Brzeſkiego Kuiawſkiego dobrą wolą w wypłaceniu podatkow na woyſko przeciwko nieprzyiacielowi do tegoż Woiewodztwa zbliżaiącego ſię, obowięzuie ſię. Słowa ſą Prawa: *Promittimuſque quod Contributio non debet in poſterum venire in ſequelam neque aliquam Contributionem de prædictis Dignitariis & Terrigenis Terræ noſtræ Breſtenſis ipſis invitis & Contradicentibus exigere & extorquere deinceps volumus & promittimus.* Zygmunt pierwſzy Szlachtę dla ciężaru obrony Rzpltey od Czopowego w Miaſtach z Piwa warzonego na ſwoią potrzebę uwalnia, tenże Zygmunt Pierwſzy w Roku 1539. w Krakowie obronę Rzpltey po długich ſprzeczkach za zgodą Senatu y Poſłow Ziemſkich poſtanowił.

Zygmunt Auguſt 1552. za zgodą Senatu y Poſłow Ziemſkich podatki ſtanowił *pro hac una vice, & non ultra,* a w Roku 1569. *Vol: 2do Fol:* 747. od wſzyſtkich poborow, myt, &c: uwalnia Obywatelow y z wolnościami Koronnych Jch porownywa. W Przywileiu przywrocenia Woiewodztwa naſzego Wołyńſkiego do Korony iaſny ieſt Punkt: *Także y około ruſzenia na woynę y w dawaniu iakich podatkow wedle uchwały a Konſtytucyi Koronney Seymowey y z pozwolenia Jch, Poſłow na Seym Walny Koronny z zupełną a niezamierzoną mocą przyſłanych na wſzyſtkę Koronę Polſką położoney, oni y Potomkowie Jch od nas y Potomkow naſzych będą y maią bydź zachowani wiecznemi czaſy.* W przywroceniu zaś Woiewodztwa Kiiowſkiego *Vol: 2do Fol:* 761. *Także y około ruſzenia na woynę y w dawaniu iakich podatkow wedle uchwały a Konſtytucyi Koronney Seymowey y z pozwolenia Poſłow na Seym Walny Koronny z zupełną a niezamierzoną mocą przyſłanych na wſzyſtkę Koronę Polſką położoney, oni y Potomkowie Jch od nas y Potomkow naſzych będą, y maią bydź zachowani wiecznemi czaſy.* Wſzakże Prawa za ktoremi łączą ſię Narody wiecznie powinny bydź dochowane, My niepozwalamy na ten rodzay podatku, uznaiemy że to ieſt materya *Statûs* iakże ſądowym na nas ma bydź włożony obrządkiem.

Wſzyſtkich Kraiow ktoregokolwiek rządu naywyżſzey ieſt władzy ſtanowienie podatkow, ieſt materya *Statûs,* Rząd naywyżſzy ią decyduie, a iako *Conſtitutivum* ieſt naſzey Rzpltey iednoſtayna ſtanow wola, tak od tey ſtanowienie podatkow zawiſło. Dembiński Polityk Polſki doſtatki ſtanu Szlacheckiego nazwał krwią, ktorey wyniſzczenie, to polityczne ciało ſłabiąc, śmiertelnym bydź może Rzpltey razem.

Czytamy iuż nie Hiſtorye, ale Prawa w każdym czaſie na zgodnych, y wolnych Seymach dla potrzeb Rzpltey ſtanowione były podatki, zwycięſtwa, rozſzerzone Kraie, utrzymaną Wiarę Swiętą, ſwobody, wolności, Granice nie tylko zachowane, ale y rozſzerzone mamy. Straſznemi byli naſi Przodkowie nieprzyiacielom, Przyiaciołom pożytecznemi. Widziemy y teraz potrzebę poprawienia żołdu ſtaremu woyſku, iłe przy podnieſieniu Ceny żywności y Towarow, widziemy y znamy potrzebę pomnożenia Woyſka przynaymniey dla utrzymania wewnętrznego

he-

beſpieczeńſtwa, nieumkniemy dobrowolney z Fortun naſzych ofiary na proporcyonalny Zołd,
ale nam trzeba wchodzącym do rządu publicznego wiedzieć jak przeſzłe obrocone ſą podatki,
iaki z nich publiczny wyniknął pożytek, iaka ma bydź ordynaryina przyſzłych czaſow expenſa,
co mamy na nadzwyczayne zoſtawić koſzta, iakie y iak wiele mieć będziemy Woyſka, abyśmy
przy uſtanowieniu żołdu, wiedzieli co mamy dodać, wiele nowych mamy na ſiebie przyiąć
ciężarow, do wypłacenia tych koſztow, ale chcemy to uczynić dobrowolnie z miłości Oyczy-
zny wſzyſtkię przewyżſzaiącey racye, łatwieyſzym ktory bydź może ſpoſobem, y nieſpokoy-
nością naſzych wſpoł Obywatelow w domu pozoſtałych nieobciążaiąc. Coż byto był za go-
ſpodarz, ktoryby dawnych ſwych dochodow nieżmiarkowawſzy, nieubeſpieczywſzy ſobie ſpo-
koyności, bez ułożenia planty determinowaney czynił wydatki. Cożby to był za goſpodarz
aby rownych z każdych gruntow y Dobr żądał zyſkow, muſi ie według ſtanu ich, położenia,
konſumpcyi, rzek portowych, zbycia, ſpoſobności poddaństwa miarkować,

Między innemi rowności przymiotami, y ten ieſt aby ciężary Rzpltey rowno znoſić,
iednak iako na Seymach wolnych zgodnie Rzplta w ſwych gwałtownych potrzebach przeciw-
ko ſwym nieprzyiaciołom ſtanowiła podatki, tak Poſłow odwołuiących ſię do Braci maiących
ograniczoną władzę do przyięcia tych poborow nieprzyniewalała, y owſzem dla potrzebney
Wwdztw rezolucyi Seymiki wyznaczała, tudzież niektore podatki według ſtanu y ſpoſo-
bności ſwych ſtanow wyznaczała, ſtwierdzam ſłowa moie świadectwem Prawa.

W Roku 1578. *Vol: 2 do Fol:* 980. Gdy Woiewodztwa Krakowſkie, Sandomirſkie, y Sie-
radzkie maiąc *limitatam poteſtatem* uchwalonego zgodnie przez inne Woiewodztwa nieprzyię-
ły poboru, mieli naznaczone Seymiki, z ktorych naypierwey Woiewodztwo Sieradzkie, po-
tym Krakowſkie, y Sędomirſkie do iednoſtayney przyſtąpili zgody, z kondycyami umiarkowa-
nia podatku od piwa, y obiaśnienia Artykułow ciemno napiſanych około wybierania tych
podatkow. Uniwerſały tegoż Roku 1578. 1581. 1588. 1589. mocą Seymow uchwalone od po-
datkow na wſzyſtkie Woiewodztwa z kmiecych rol wyięły, W. X. Lit. Woiewodztwa Kiiow-
ſkie, Wołyńſkie, y inne z przyczyny niewymierzonych łanow, z włoki iedney zabieraiącey dwa
Dymy Złoty ieden rozkazały dawać, a Ziemi Halickiey y Wwdztwu Podolſkiemu zacząwſzy od
Lwowa nie z łanow ani z włok, ale od pługa po Złotemu dawać wyznaczyły, y w Cłach między
Prowincyami Litewſkiemi a Koronnemi rożność uczyniły. w Roku zaś 1591. gdy Prowincya
W. X. Lit: z ſwemi Senatorami y Poſłami ograniczoną maiąc władzę uchwalonego zgodnie
przez Prowincye Koronne niechcieli przyiąć podatku, chociaż woyna z Tureckim następowa-
ła Państwem; wyznaczono iey Seymiki na zwykłych mieyſcach dla dobrowolnego przez nich
na te pobory pozwolenia z upewnieniem obrocenia tych poborow na woyſko. tamże od poboru
z kmiecych rol dla W. X. Lit. dla Wwdztw Kiiowſkiego, Wołyńſkiego, Podolſkiego, Bracław-
ſkiego rowne iako wyżey ſtanęły Excepcye; w Roku zaś 1593. gdy niektore Wwdztwa Koronne
wſzyſtkie Litewſkie, y Pruſkie uchwalonych przez inne Wwdtwa Koronne podatkow dla
ograniczoney ſobie władzy przyiąć nie chciały, jako w Roku 1595. Wwdztwa Poznańſkie,
Kaliſkie, Łęczyckie, Ziemie Dobrzyńſka, Sochaczewſka, Goſtyńſka, Seymiki im naznaczono na
też podatki, dla W. X. Lit. Wwdztw Kiiowſkiego Wołyńſkiego, Podolſkiego, Bracławſkiego
y Ziemi Halickiey tęż czytamy excepcyą; Konſtytucya 1596. o dobrowolnym na przeſzłoro-
czne podatki Ziemi Dobrzyńſkiey na ſwoim Seymiku zezwoleniu, y o wzięciu nowego poda-
tku do Braci wſpomina, a Uniwerſały poborowe 1598. 1601. 1602. 1603. zgodnie od wſzy-
ſtkich uchwalone dla wyż wyrażonych Woiewodztw y Ziemi dawne ponowiły excepcye, iako
też dla Inflant aby nie z hakow ale z pługow chłopi płacili. W Roku 1607. 1609. też exce-
pcye dla tych Woiewodztw, iako też nie ktorym Wwdztwom dla przyięcia poborow y wybrania
Poborcow pozwolone czytamy Seymiki, w Roku zaś 1611. 1613. 1616. zgodnie przyięte y uchwa-
lone pobory, a podobne iak przedtym dla Woiewodztw czytamy excepcye, w Roku 1618. Nie-
ktore podatki, niektore Wwdztwa do Braci wzięły, w Roku 1619. 1620. 1621. 1624. 1626.
1627. Wwdztwa rożne ſobie wybrały y uſtanowiły podatki, niektore wzieły do Braci. W Ro-
ku 1635. pozwolone ſą Wwdztwom do wybrania podatki, w tych latach rożnią ſię podatki
Prowincyi Koronnych od Litewſkiey, na drugim Seymie tegoż roku 1635. żądanie Krolewſkie
Stanom Oboyga Narodow przeło one, gdyż za niewiadomością Braci w domu pozoſtałych ſku-
tku wziąść nie mogło, na Seymiki odeſłane, Konſtytucya 1640. Uchwały podatku przez
Wwdztwa do ſkutku przywodzić nakazuie.

Skracaiąc reſztę lat panowania Władyſława czwartego, wſzyſtkie Jana Kazimierza,
Michała, y Jana Krolow naſzych iako uſtawiczną napełnione były woyną, tak nietylko Prowin-
cyi W. X. L. od Koronnych, ale też ſamych Koronnych tudzież Prowincyi W. X. L. Wwdztw
rożniące ſię podatkow czytamy ſpoſoby; inne brane do Braci na Seymiki.

A Konſtytucya przywiedziona Roku 1690. Deklaracyą podatkow od Wwdztw znoſząca
Konſtytucyą 1703. do naſtępuiącego odłożona Seymu, y Radą walną Warſzawſką 1710. do in-
nego ieſzcze *ad diſcernendum* odłożona Seymu, w Konſtytucyi 1717. Wwdztwa Kiiowſkie,
Wołyńſkie, Podolſkie, Bracławſkie y Ziemię Halicką od generalnego widziemy wyięte po-
głownego podatku, y tylko podymne wypłacaiące, iako też Prowincyą W. X. Lit. oprocz
podymnego, Cło generalne, Czopowe y Szelężne wypłacaiącą.

A gdy ſię dowiodło dawnemi y uſtawicznemi Prawami że rożność podatkow nieſzko-
dziła potrzebney rowności, y podatki nie inaczey tylko za zezwoleniem Wwdztw, Ziem, y Po-
wiatow przez ſwych Poſłow uchwalone bywały, a niemaiący zlecenia Poſłowie do nich od-
zywali ſię, iak że tu przeciwne wnoſić rzeczy.

Z przykładow zgodnych uſtaw podatkow w potrzebach Rzpltey można wnoſić że
w potrzebach Rzpltey na rowney zbywać niebędzie gorliwości w zgodnym uſtanowieniu po-
datkow, lecz uſtawę podatkow poddawać niepraktykowaney dotąd większości głoſow oprocz

po-

poruſzenia dawnego rządu ieſt wielkie niebeſpieczeńſtwo dla Fortun Szlacheckich; gdyby to Piotr, Jakob, Jan, ſami za ſiebie pozwalali, mogliby bydź ſkromnieyſzemi w pozwalaniu, ale że te Podatki na innych rozściągną ſię, łatwieyſze dla ſpodziewanych ſwych właſnych pożyżkow bydź może pozwolenie. *

Y dla tego łączyć ſię chciałem z zdaniem JMćPana Łęczyckiego godnego Kollegi naſzego w tey okoliczności, tylko mi głos nie był pozwolony. Choćbym rowne iak on nieprzyzwoicie znoſił przykrości, Konſtytucya 1609. nakazuiąca Posłom na Seymach, Szlachcicowi na Seymiku o całość Praw domawiać ſię, y przyrzeczone od przedwieczney Prawdy niemogącey omylić prześladowanym dla ſprawiedliwości błogosławieńſtwo, wzmacniać nas zawſze będzie.

Niech mi ſię godzi choć krotko wyrazić zdanie na obronę dawnego Rzpltey rządu, w iednomyślności zawartego, teraz obrzydzonego, że to nie był rząd bez czynności, że to nie był rząd Anarchią teraz nazwany, ſześć tak wielkich Prawa Xiąg, zachowana Wiara prawowierna, ſwobody, wolności, rozprzeſtrzenione Granice, poważne Prawowiernego Krolestwa, ściany całego Chrześciańſtwa y nie czcze tytuły mocno rzetelne daią świadectwa. Wſzyſtkie Narody wolne, obſzerne dla większości głoſow y wzruſzenia lub odmienienia Praw Kardynalnych w niewolą wpadły. Miiam przypadki wſzyſtkich wolnych Rzpltych dla oſzczędzenia czaſu, przykład Rzymſkiey Rzpltey całym prawie władaiącey światem, krotko namieniam. Wſzak wſzyſcy Hiſtorycy y Politycy od złamania wolnego nie pozwalam przez Tyberyuſza Grachuſa, Trybuna ludu w oſobie Kollegi ſwego, Oktawiana, niepozwalaiącego na podział gruntow, było epoką niewoli tey mocney y obſzerney Rzpltey. Cicero mowi: że iednego z dzieſięciu Trybunow niepozwalanie złą dziewięciu wſtrzymywało wolą, że wolne niepozwalam było naymocnieyſzą twierdzą tey mocney y obſzerney Rzpltey, ktorą Tyberyuſz niſzcząc, śmiertelny iey zadał raz.

Przywiedzione uſtawy Konwokacyi y Koronacyi nie mogą w tey mierze przekonywać, nakazuią tylko z uchwalonych na ten czas podatkow ſądowym obrządkiem dawne podymnego y pogłownego znośić, iako czytam pierwſzą Fol: 32. *Deſideria y Proiekta Skarbowe ku pożytkowi Rzpltey z iakieykolwiek okoliczności ściągaiące ſię, z ktorychby nawet wynaleść można ſpoſob, allewiacyi dla przeładowanych podatkami Wwdztw ad cognitionem & reſolutionem Statuum podać y de tranſactis ſuis ſprawić ſię ma, a Stany Rzpltey figura judiciaria to decydować będą.* Drugą Fol: 35. *Tedy dla żądania wſzechſtanow Oboyga Narodow poſtanawiamy iż znieſieniu tych uciążliwych Pogłownego y podymnego podatkow daley iść w odwłokę niedopuściemy: iak tylko do przyſzłego Seymu Ordynaryinego* 1766. *na ktorym po wyſłuchanych Skarbow Oboyga Narodow rachunkach, ſkoroby z nich niepokazał ſię doſtarczaiący ſpoſob znieſienia tych ciężarow, inne nayſkutecznieyſze dla zapłaty woyſka ſpoſoby obmyślić y uſtanowić będą ſię powinny.*

Po uſtanowionym Roku 1717. pogłownym y podymnym doſzły Seymy zgodnie 1718. 1724. 1726. 1736. Oprocz Konwokacyi zgodney y Elekcyi Auguſta III. rozdwoioney pod Laſk, Wielkopolanina Ponińſkiego, na oſtatek Wwdy Poznańſkiego, a zatym o niedochodzenie Seymow nie można ſię ſkarżyć.

Niedochodziły za oſtatniego panowania Seymy, gdyby większość głoſow niemi rządziła, podobnobyśmy dwukrotnie przy zaiętym w całey Europie woiennym upale większe iak Saxonia opłakiwali klęſki, y to byśmy chwalili, co teraz ganiemy, wſzakże interes Krola zmarłego wprowadził woyſka Cudzoziemſkie do Polſki, wſzakże dla intereſu Krolaponieſione od wſpoł Obywatelow z przyczyny woyſk Cudzoziemſkich dyſſymulowaliśmy krzywdy, czyliżby większość głoſow do mocy y powagi, zawſze przywiązana tym mogła ſię zaſtawić niebeſpieczeńſtwom, podobnoby ie była pomnożyła.

Nie z bogactw, bo w te naypodleyſzego umyſłu ludzie opływaią, bo te wprowadzone do Rzymu, Sparthy, Athen, y innych wolnych narodow, niewolą onym ſprawiły, nie z zwycięſtw bo pomnożona zwycięſtwy Rzymſkiey Rzpltey wielkość była iedną z przyczyn iey upadku, ſzczęśliwość ieſt narodow rozumiana, ale z wolności mowienia y czynienia, iako S. Paweł mowi: *Jeſteśmy Synami wolney nie niewolnicy*, y Polityk: *o! dobra wolności nad wſzyſtkie nayſzacownieyſza Skarby, ktora gdy zginie, nic nie ieſt miłego, y owſzem lepiey ieſt umierać.*

Znieſione ieſt Cło generalne iednomyślnością, bo ktożby ſprzeciwiać ſię mogł, abyśmy do iedney z dawnych nie byli na znak wolności nadaney przywroceni ſwobody. Podana tylko była propozycya dla oddalenia Proiektu ubeſpieczenia Wiary przez zacnych Senatorow y nas Posłow żądanego aby naypierwey był podpiſany, czyli ma bydź znieſione Cło, czyli zachowane, nikt ſię temu nie mogł ſprzeciwiać, y nieſprzeciwiał, y owſzem z poſtanowienia Cła generalnego większością głoſow wolnościom naſzym ſzkodliwego, a ſąſiadom przykrego iawny dowod ſzkodliwości, większości głoſow pokazuie ſię. Cło *in Regno* zgodnie ieſt znieſione.

Już w pierwſzych głoſach moich dowiodłem słowy Prawa, że Konfederacye Ordynaryine w bezkrolewiu, extraordynaryine dla rożnych Rzpltey przypadkow y niebeſpieczeńſtw knowane, nigdy ſię w ſtanowienie przez Seymy Praw niewdawały, na początkach Seymow z ubeſpieczeniem dawney Formy rządow y wolnego niepozwalam rozwiązywały ſię, że zaś dla ſpoźnionego na ten czas czaſu niektore opuściłem okoliczności, teraz ie krotko namieniam.

Rady Warſzawſkiey 1710. Seymem nazwać nie mogę, ktora z gwałtowney Krolestwa potrzeby zaſtawienia ſię Krolowi Szwedzkiemu Karolowi 12. uſpokoienia wewnętrznego zamieſzania, przywrocenia Krola właſnego Krolestwu, Tronu Krolowi, ubeſpieczenia Wiary prawowierney w tym zamieſzaniu od Dyſſydentow poruſzoney ſtawała, gdy iey tytuł przez ſiebie ſamą y poźnieyſze Prawa dany więcey ieſzcze opiſanie iey walną Radą nie ſeymem nazywa.

Mowi ta Rada Warſzawſka *Fol: 137. Vol: 6to.* *Y niemogąc w teraźnieyſzym na nader ab intra & ab extra niebeſpiecznym ſtanie zaraz via trita & ordynaria przez złożenie Seymu Ordynaryinego radzić o tey Rzpltey, wprzod Seymiki a potym ninieyſzy walny ziazd ſub vinculo &*

* Nic niewſkorał Agis Krol Sparthańſki dla uſpokoienia y uſzczęśliwienia ſwey Rzpltey z ſwoią Familią trzy części prawie Sparthy grunta poſiadaiący, zbytnie grunta do rowności od Likurga uſtanowioney ofiaruiący, byleby maiętnieyſi za Jego poſzli przykładem, większość głoſow na zieździe uſtanowionym bogaczow idąc śladami, te zbawienne y pożyteczne narodowi ſwemu odrzuciła ułożenie, y owſzem tenże Krol Agis za tę chwalebną ofiarę przez ſtarania bogaczow, źle był nadgrodzony. Jeżeliby w niebeſpieczeńſtwie była Wiara od większości głoſow, ktora wſzyſtkie przezwyciężać powinna przyczyny, ieżeliby wolność była w niebeſpieczeńſtwie od większości głoſow, przykłady dawnych wolnych Narodow iako Danii, y Szwecyi należytey uczą nas oſtrożności, lubo nie ieſt tayno że Obywatele pod Abſolutnemi Krolow zoſtaiący rządami, nieznośnemi często dla wymyślności onych uciemiężeni zoſtaią po-

vigore generalney Sandomirſkiey Konfederacyi złożyliśmy. Na ktorym nie ubliżaiąc nic bynaymniey Authoritati Seymow walnych, ani na mieyſce onych niewnoſząc nowam formam Conſiliorum owſzem wſzelkie dawne Prawa, Konſtytucye około ſkładania Seymow in pleno robore waruiąc, y iak nayprędzey Seym walny deſignare deklaruiąc. Toż oſtrzega Diplomma Auguſta II. na Karcie 144. między te uſtawy wpiſane, *y w krotkim czaſie Seym walny Stanom Rzpltey ſtante integrâ & illæſa generali Sandomirienſi Confœderatione złożyć deklaruiemy;* dalſze naſtępuiące proſzę uważać słowa. *Chcąc iey antiquam formam ſtatûs przywrocić, y w ozdobach dawnych uti liberam & legitimam & ſui Conſtitutivam ac Dominam iurium ſuorum iak naylepiey ufundować, y iakośmy od Tronu naſzego ſalvum ius vetandi ut pupillam libertatis deklarowali, tak y teraz omnimodâ ſecuritatem vocis activa waruiemy.* Na tych uſtawach podpiſał ſię Denhoff Hetman Polny Litewſki Miecznik Koronny Marſzałkiem Konfederacyi. Wiadomo bowiem że Hetmani z ſwych urzędow nie maią mieyſca w Senacie, y że w Roku 1672. Czarnecki złożył pierwey Kaſztelanią Kiowſką nim został Marſzałkiem Konfederacyi pod Tyſzowcami. Na teyże Radzie Warſzawſkiey 1710. w większey liczbie iak zwyczay ieſt Deputatow do Konſtytucyi, Deputaci *ad ſancita* podpiſali ſię, y przytomność ieſt zapiſana Senatorow, Posłow, Urzędnikow Dworſkich y Ziemſkich.

To trzeba uważać że Konfederacya Sandomirſka dla tak gwałtownych Rzpltey potrzeb y przeciągnionych iey niebeſpieczeństw Roku 1704. uformowana była w Rok po Seymie zgodnym 1703, trwała lat kilka niewdaiąc ſię w ſtanowienia Praw przez Seymy, y owſzem na Radzie Warſzawſkiey 1710. oſtrzeżone było *jus vetandi unica pupilla libertatis.* Na Seymie zaś 1712. extraordynaryinym tenże Denhoff podpiſał ſię Marſzałkiem Seymowym y Delegaci według zwyczaiu do Konſtytucyi złożonym, aby cny Narod Polſki y W. X. Lit. cieſzył ſię *antiquâ formâ Conſiliorum,* ten Seym 1712. limituiąc ſię oſtrzegł regres do Jzby Poſelſkiey do proponowania y formowania Praw.

Seym teraźnieyſzy Walny Konfederacyi nie powinien bydź podległy, ale *antiqua formâ* z zachowaniem w całości, źrzenicy wolnego niepozwalam. Na Głoſy niepozwalania były Konſyderowane, a przecięż głos wolny Konſtytucyą, 1609. Posłowi na Seymie, Szlachcicowi na Seymiku oſtrzeżony, ieſt znakiem wolności, nie pozwalania zaś naſze na turnum, chociaż turnus ieſt znakiem uciśnioney, wolności żadnego nie miały względu.

Proiekta dawano nam tylko podobno dla zabawy, gdy nowy a raczey nowo poprawiony ledwie przeczytany, ma bydź zaraz prawem authoryzowany gdyby zaś nie wolno nam było Posłom y Senatorom rozważać Proiektow niepotrzebnaby naſza była bytność.

Czytam inſtrukcyą moię. *Chcąc prodeſſe Rzpltey w pomnożeniu iey ſił pozwalamy kotłowe generalne po Czerwonym Złotym na Rok od iednego kotła a ten podatek iako inne dawnieyſzemi poſtanowione Seymami na ſame pomnożenie woyſka y poprawienie żołdu onemu obrocono bydź powinno. A na Altyleryą dawne Pakta y Prawa dawnych Krolow dwa Staroſtwa naznaczyli, to ażeby nayprędzey do ſkutku przyſzło J. J. W. W. Posłowie oſtrzegą. Na żadne inne więcey podatki J. J. W. W. Posłowie pozwalać nie maią.* Y dopraſzam ſię teraz pozwolonego słuſznie Prześwietnym Wwdztwom Pruſkim Dobrodzieyſtwa, proſzącym Posłom nigdy nieodmowionego, iako świadectwa Praw przełożyłem.

A iako tu nie tak o Proiekt idzie, iako bardziey, aby Fortuny Szlacheckie nie podpadały rezolucyi *Pluralitatis,* tak na fundamencie Inſtrukcyi moiey a naywięcey beſpieczeństwa Fortun Szlacheckich, z ktorych ieſt iedyna Rzpltey obrona, ani na turnum ani na Proiekta niepozwalam.

Wſzakże Rzplta nigdy nieufaiąc większości głoſow, oſtrzegła w Senatu Radach Konſtytucyą 1576. aby tych ſentencya była konſyderowana, ktorzy ſię naywięcey ku Prawom, Przywileiom y zwyczaiom Kraiu zbliżaią. Konſtytucyą zaś 1717. *habito reſpectu Pluralitatis Votorum Legibus non repugnantium.*

Kończę nie daiąc Votum przez poſzanowanie wolnego niepozwalam dawnemi Prawami Konſtytucyą 1718. na Seymach, Seymikach y wſzyſtkich ziazdach oſtrzeżonego y aby tym ſzkodliwym przykładem materya podatkow niepodpadała większości głoſow, kończę mowię ſtatyſty Rzymſkiego słowy: *Moribus antiquis, reſtat Romana viriſque. noſtra verò ætas cum Rempublicam ſicut picturam accepiſſet egregiam, ſed iam evaneſcentem vetuſtate, non modo eam coloribus iiſdem quibus fuerat renovare neglexit, ſed ne id quidem curavit ut formam ſaltim ejus & extrema tandem lineamenta ſervaret.*

